

VELKOMMEN TIL VÅRVANDRING

Onsdag 4. juni 2002 kl. 1800 vil
Truls Astrup
ta oss med

**PÅ JAKT ETTER BOBSLEIGHBANEN
DE SMELTEDE SPOR**

ET 50-ÅRS MINNE

Fremmøte ved Sporten

Vi håper på pent vær og en hyggelig tur.

**Etter turen kan vi på egen regning ta et
smørbrød sammen på Frognerseteren**

VEL MØTT

DE FØRSTE BEBOERNE I HOLMENKOLLBANENS TOMTEBELTE

AV INGEBOG HVIDSTEN

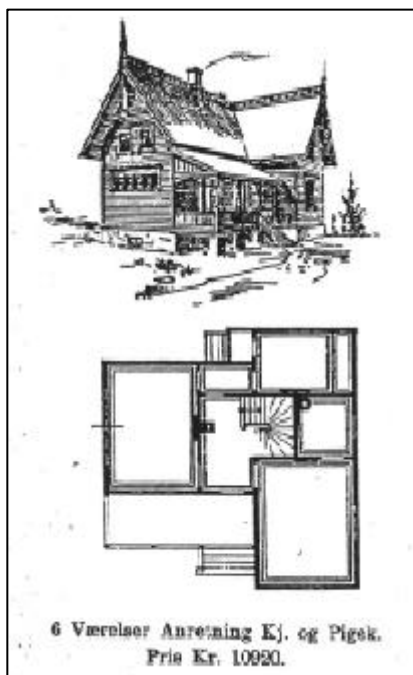
Det har vært ulike oppfatninger om hvem de første villabeboerne i Holmenkollen var, alt fra at de var en uensartet gruppe til velstående sosiale grupper. Min undersøkelse omfatter de aller første villabyggerne fram til 1900. Tilbudet om ferdighus, både i forhold til kostnadene ved å anskaffe dem, og hva slags boligform de representerte, viser at de både kunne være ment for middelklassegrupper og for overklassegrupper. De villaer som faktisk ble oppført, var store og bar jevnt over preg av solide økonomiske kår. Det var likevel klart sosiale forskjeller mellom de ulike gruppene som flyttet opp.

Overklassegrupper

Det ser ut til at det var initiativtakerne til utbyggingen av Holmenkollbanen og en krets rundt disse, som ledet an blant de første beboerne i tomtebeltet. Sentrale personer i A/S Holmenkollbanens ledelse som ingeniør Heyerdahl, direktør Sejersted og advokat Bjerke bygde alle hver sin villa på de fineste tomtene på oversiden av banen mellom Ris og Slemdal. Heyerdahl oppførte bare en liten jakt-hytte. Bjerkes bror, ingeniør Harald Bjerke, bygget villa "Høva" ved siden av brorens villa "Sole". De to brødrenes villaer var også de aller største i tomtebeltet og lå på 250-300m² i grunnflate. På nedsiden av banen bodde også høyesterettsadvokat Oscar Bjerke med kone i

faktor Rudolfs tomannsvilla (en faktor er leder for et trykkeri). Finn Sejersted bygget en villa på en utsiktstomt ovenfor Slemdal mot Gråkammen.

Til sammen utgjorde villastrøkets øverste sosiale sjikt en gruppe på rundt 10 til 15 personer. Disse var embetsmenn, hadde ledende offentlige stillinger, eller tilhørte en gruppe profesjonsyrker og grupper innenfor det akademisk utdannede næringsborgerskapet, som ingeniører, jurister og leger. Som vi så

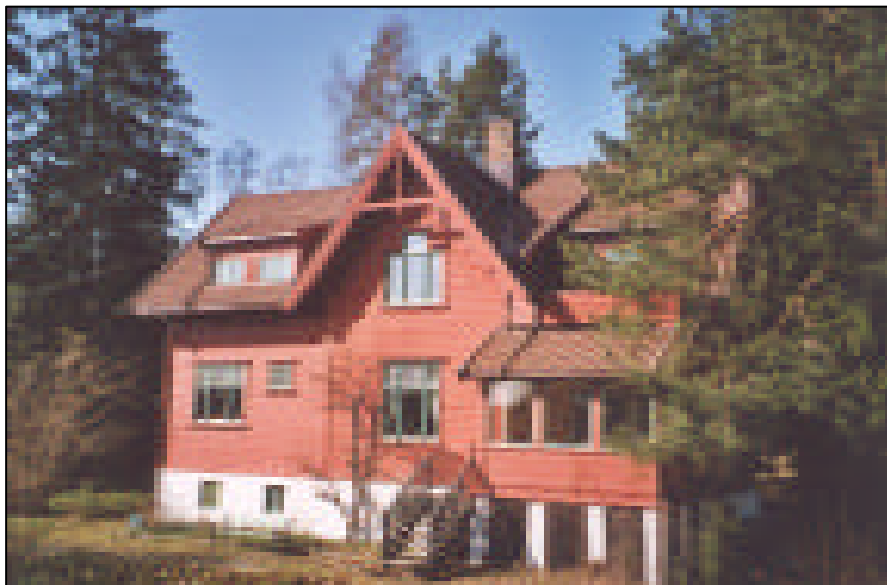
Hustegning nr. 7 fra Strømmens
Trævarefabrik. Fra Holmenkollbanens
Prospektus.

ovenfor, var initiativtakerne til utbyggingen i hovedsak ingeniører og jurister. Dette var grupper som gikk i bresjen for innføring av flere av tidens tekniske nyvinninger og næringsforetak. Innenfor disse gruppene var det dessuten mange som var opptatt av sport og friluftsliv. Nils Kjær beskrev den "moderne mandtypus" på denne tiden, som "storingeniøren med det store hjertet, de store planer og de store ruder i sportsstrømpene". Dette kan kanskje være noe treffende for de gruppene som ledet an. Flere hadde vært i utlandet og utdannet seg og brakte med seg nye ideer hjem. Utbyggingen av Holmenkollen var framtidrettet og moderne, og muliggjorde en virkeliggjøring av de kunnskapene og den skoleringen de satt inne med. I

forbindelse med utbyggingen av Holmenkollbanen lot idealene om sunnere og forbedrede boligformer i landlige omgivelser seg realisere.

Embetsmennene hadde riktignok tapt noe av sin posisjon mot slutten av 1800-tallet, men var fortsatt å regne til eliten i samfunnet. I det ledende sjiktet i tomtebeltet finner vi en gruppe embetsmenn og offentlige ansatte i ledende stillinger. Representanter for disse var statsråd Harbitz, byråsjef Bødtker og generalkonsul Hesselberg. Disse oppførte også store og velutstyrte villaer på mellom 160 og 190m² i grunnflate, men de var ikke like storslagne som brødrene Bjerkes villaer.

Ett trekk som ser ut til å være felles med andre tidlige villastrøk, blant annet

Ferdighus nr. 7 fra Skådalen Trævarefabrik, "Skådalens perle", Skådalsveien 31. Huset har gjennomgått påbygging (til venstre på bildet) og endring (vinduer på taket). Foto: Finn Holden

med Djursholm utenfor Stockholm, er at de fleste beboerne tilhørte det akademisk rettede borgerskapet. Grupper som tilhørte det finansielt rettede borgerskapet som grossister eller bankmenn, var riktignok en voksende gruppe på slutten av 1800-tallet, men synes ikke å være blant pionerene av villabyggerne langs Holmenkollbanen.

Grupper fra det akademisk rettede næringsborgerskapet, som ingeniører, jurister og leger, og embetsmenn, oppførte de fleste arkitekttegnede villaene. Dette er ikke uventet. Disse villaene hadde den største og mest herskkelige utformingen. De var individuelt utformet i ulike typer sveitserstil. Et lite fåtall oppførte en villatype som det kom flere av over århundreskiftet, med kompakt bygningskropp og med blant annet klassisistiske trekk. De arkitekttegnede villaene var jevnt over svært velutstyrte med værelser og innretninger som krevdes for de øvre sosiale lags livsførsel.

Jeg har ikke funnet at noen innenfor det øverste sosiale sjiktet valgte byggmesterhus, men to valgte ferdighus som helårsboliger, nemlig generalkonsul Hesselberg og doktor Geelmuyden. Tre innenfor det øverste sosiale sjiktet førte opp ferdighus til sesongboliger, nemlig doktor Langberg, ingeniør Heyerdahl og generalkrigskommissær Bratlie. De oppførte ferdighusene til helårsbruk representerte et mellomsjikt, og var noe mer nøkterne i forhold til de arkitekttegnede villaene. Ferdighusene var likevel store og ble forholdsvis velutstyrte i forhold til de borgerlige kravene. Men de signaliserte en større enkelhet, og det ble i planløsningen også lagt vekt på familiens egne behov. Dette kan tyde

på at vi her har å gjøre med et mer nøkternt sjikt innenfor de ledende gruppene, og hvor andre idealer enn det å holde et representativt hjem kommer mer i fokus. At vi også blant disse gruppene finner de som førte opp sesongboliger, viser at vi her har å gjøre med grupper som hadde anledning til og som satte pris på å kunne trekke seg tilbake til en enklere livsstil i landlige omgivelser.

Middelklassegrupper

I tomtebeltet var det også en stor gruppe som kan sies å tilhøre middelklassen, rundt 20 stykker. Middelklassegruppene utgjorde altså omtrent halvparten av de første beboerne. Her fant vi trolig noen av de militære, lærere, representanter for småborgerskapet som en handelsmann, en bokholder og to faktorer. Videre var det noen håndverkere, som to malermestere og en bygmester.

Vi kan ane et sosialt skille i tomtebeltet ved at de fleste villaene for middelklassegruppene var plassert på nedsiden, eller syd for banen, eller oppe ved Slemdal, og altså ikke på de aller finest beliggende og dyreste tomtene. Vi har sett at 11 personer valgte ferdighus og omtrent det samme antallet trolig valgte bygmestervillaer. Dette er også i samsvar med hva man kunne forvente, da disse husene gjennomsnittlig var noe mindre og mer nøkternt utstyrt enn de arkitekttegnede. Men også et fåtall fra middelklassen valgte arkitekttegnede villaer. Dette var da ikke av de aller største, men villaer som var på størrelse med bygmestervillaene og ferdighusvillaene.

Karakteristisk for middelklassen synes å være et ønske om å bevege seg

oppover i karriere og i sosial rang. Mange strevde med å erverve og beholde en borgerlig livsstil. Å anskaffe villa for middelklassegrupper ville ofte bety et betydelig økonomisk løft. Inntektsnivået kunne imidlertid variere svært. Et typisk trekk på slutten av 1800-tallet var at nye yrkesgrupper som offentlige og private funksjonærer, og en del yrkesgrupper som tidligere ikke hadde hatt så høy sosial status, økte sin anseelse og økonomiske stilling. I forbindelse med den store byggeaktiviteten i Kristiania hadde murmestrer, malermestrer og byggmestrer gode tider, og var blant dem som fikk mulighet til å forbedre sine kår. Det er derfor betegnende at det var flere håndverkere blant de første i tomtebeltet.

Fem personer hadde yrker innefor det militære, og var derfor en gruppe som markerte seg. Sammen med lærerne var de militære offentlig ansatte som hadde en fast og jevn inntekt, og forholdsvis trygge økonomiske kår. Man kan godt tenke seg at flere militære hadde sans for å flytte ut i landlige omgivelser, da fysisk fostring og opphold ute i naturen var en viktig del av deres utdanning og yrkeskarriere. For de første villabeboerne var det også nødvendig å ha en sporty innstilling. De første årene var det mange av fellesløsningene som vann, kloakk, veier, snømåking og postombringelse som ikke fungerte. De militære, som var vant til å tåle primitive og strabasiøse forhold, lot seg kanskje ikke skremme av dette. Blant de som valgte ferdighus, var det flere militære, som premierløytnant Broch, kaptein Sauerzapff og kaptein Sørly. Ferdighusene signaliserte en noe enklere boligform enn de arkitekttegnede villaene, noe man også kan tenke seg

passet for de militæres innstilling.

Selv om middelklassegruppene jevnt over valgte villaer som var gjennomsnittlig mindre enn det øvre sjiktets villaer, så varierte de også mye i grunnflaten. Blant håndverkerne hadde for eksempel byggmester Larsen en villa på 100m², og malermester Jensen en villa på 188m². Dette er et uttrykk for at det kunne være store forskjeller på økonomisk og sosialt ståsted innenfor de samme yrkeskategoriene.

Av de som valgte byggmestervillaer, finner vi lærere, håndverkere og de to faktorene. Her finner vi altså de som sannsynligvis kan sies å tilhøre det laveste sjiktet i tomtebeltet. Dette kan også harmonere med den livsstilen byggmestervillaene ga signaler om, som noe mer beskjedne enn de arkitekttegnede villaene. Blant byggmestervillaene var også halvparten tomannsvillaer, noe som ytterligere understreker dette inntrykket.

Tilbudet om ferdighus tyder, som vi har sett, på en viss usikkerhet hos initiativtagerne om hvilke grupper de skulle satse på. Det som synes å være karakteristisk, er at de første villabyggerne var en sammensatt gruppe. En ganske stor del kan man riktignok si var representanter for overklassen, men et flertall tilhørte forskjellige middelklassegrupper. Vi kan kanskje derfor si at den usikkerheten som gjenspeilet seg i tilbudet om ferdighus i forbindelse med hvilke målgrupper man skulle satse på i tomtebeltet, også kom til å slå til.

* * *

Ingeborg Hvidsten er cand. philol. og i dag ansatt i engasjement hos Byantikvaren i Oslo.

BILLBO – SKÅDALENS PERLE

AV BOKKEN LASSON

Bokken Lasson (1871-1970) er et stort navn i norsk teater og revy. Hun vokste opp på Lassonløkken i Grønnegate som nr. åtte av regjeringsadvokat Christian Lassons ti barn, lillesøster til malerinnen Oda Krohg. Selvbiografien til Bokken Lasson begynner med omtale av oppveksten på "Løkken": "Ti barn, tre tjenestepiker, stort hus og små inntekter – det er ikke greit for en mor å klare. Men i gamle dager – jeg mener da jeg var barn – var mødrene rene tryllekunstnere i å snu på skillingen. (...) Da [storesøster] Mimi enda ikke kunde snakke rent, og jeg altså var spebarn, satt min mor engang med mig på fanget og stelte mig. Hun klappet mig på ryggen og sa: "Lille kroppen min!" Mimi stod ved siden av og klappet efter: "Lille Bokken min!" Og dermed het jeg Bokken for hele livet."

Bokken Lasson debuterte i 1894 og grunnla i 1912 kabareten Chat Noir, som hun ledet til 1917. I 1916 giftet hun seg med høyesterettsadvokat og forfatter Vilhelm Dybwad (1863-1950). Bokken Lasson og Vilhelm Dybwad bodde i Skådalen i mange år. I sin selvbiografi "Livet og lykken" forteller hun om årene i Skådalen.

"Det var min drøm å få eie et lite sted utenfor byen. Mine lunger tørstet efter frisk luft efter å ha vært røik- og støvslukere i lang tid." Familien lette, men fant ingenting inntil Aftenpostens annonsesider hadde en lokkende beskrivelse av en liten eiendom ved Skå-

dalen, og familien dro opp. "Og vi fant et trylleland som hele min sjel ropte ja til med en eneste gang. Enda det var på vårvinteren med slaps og diset vær.

En naturpark i miniatyr med svære graner og en tilvoksende furulund lå på baksiden av huset og lunet mot draget fra nord. En have med frukttrær og bærbusker i hellinga på sydsiden lå åpen mot fjorden, så en i klarvær kunde se langt bortenfor Steilene og ut mot Asker og Hurumlandet. Mot øst var hele herligheten avgrenset av en fjellknaus med en kjempe av en furu som det måtte være en fryd å klappe på den rødgyrne leggen. Vi ilte med å få en sakyndig til å se på bygningen, og uten lang betenkning blev vi de lykkelige eiere av en idyll like ved banen, men bortgjemt likevel og vidunderlig skjønn.

Huset var snaut og upraktisk med vannpumpe i kjøkkenet, og de "ytre" rum lå bokstavelig utenfor, som på landet, og vegg i vegg med et fortreffelig utstyrt hønsehus. Straks gikk vi i gang med å bygge om og bygge til uten å ane følgene av våre foretak. Det var i argeste jobbetiden da både arbeidere og ledere tumlet med en som de vilde. Det var overflod på arbeide, og penger var det flust med, så ingen behøvde å gjøre noe hvis de ikke gad. Å nei – vi var ikke slaver heller, ikke av løfter og avtaler engang. Vi hadde da vår frihet til å sabotere og skofte.

I mange måneder var huset fullstendig kaos. (...)

Haven blev gjort i stand med erter og gulrøtter og poteter og slikt. Vi så freidig

*I New Yorks selskaper og klubber.
Tekst fra selvbiografien "Livet og
lykken".*

frem til et havebruk med frukt og grønnsaker i svulmende mengder på et halvt mål jord. Og hadde ikke noen uskikkelige arbeidere i ren lyst til å ødelegge skåret vannslangen i småbiter, så hadde resultatet blitt overveldende. (...)

Merkelig nok tok marerittet slutt en gang ut på høsten, og vi kunne flytte inn på vår eiendom som vi døpte Billbo. Inne i mig kalte jeg den for "Skådalens perle". Vi tok i å arbeide så det drev av oss med hønsstell og have, og i begynnelsen var det ikke den urt jeg ikke vilde ha til å gro på fjellgrunnen oppe i skogen. Den var forresten godt oparbeidet med jord og gjødsel i atten år av flittige folk. Kaptein Friis' familie, som eide stedet før oss, var praktiske mennesker som forstod

kunsten å begrense sig. De dyrket ikke all verdens ting, men noen få som trivdes akkurat der. Fine bringebær, rips og solbær, store som små druer, rabarbra tykke som en barnearm, kirsebær og et par hårdføre epler – dette var herligheter vi fikk givendes uten strev. Av blomster stod det bare et par gammeldagse rosenbusker med flate, mørkerøde roser og svære, saftige nyper og så noen gule Rudbekkia ved sydveggen. Jeg skulde naturligvis boltre mig med lyserøde slyngroser og mørkfiolett Klematis opefter veggen. Siden vek de plassen for et spaliertre med grønne plommer som sjelden blev modne. En rosenrabat kunde jeg heller ikke nekte mig, og enkelte gode år hadde vi virkelig en flokk av yndige venner og venninner med fint navn og duft og farveprakt. Ellers var det stauder av alle slags. Først i en skråning med skral jord, men de forlanger plass og brer sig så aldeles upassende at en til slutt ikke vet sin arme råd med alle disse ridderne med sporer og hjelmer og klokker i alle farver. (...) Grønnsakhaven blev slått op stort og flott med asparges og tomater og alskens herligheter. (...)

Hønsestellet krevde også sitt. Der begynte jeg smått og beskjedent med seks-syv høner, men det blev snart til det dobbelte. Jeg hadde ikke hjerte til å ofre hønekyllinger til gryten, så en tid var flokken vokset til tredve stykker. En av de store begivenhetene på "godset" var når kyllingkullene piplet frem og begynte sine skogturer om sommeren – familievis med hver sin klukkende hønemor. Like stor var spenningen for hver rugekasse, om alle kom levende frem fra sin reise gjennom eggeskallet og om mora tok sig ordentlig av dem.

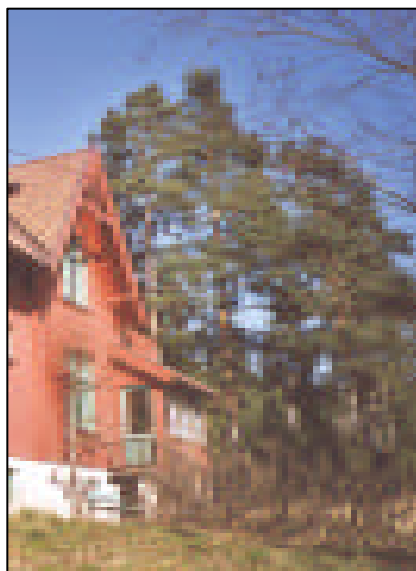
En gang hadde en liten nyfødt falt utenfor og lå og frøs sig fordervet på steingulvet. Jeg undersøkte den lille ull-dotten for om mulig å finne noe livstegn – åpnet nebbet og trodde jeg så en aldri så liten trekning i tungen. Er det liv i dig, så skal du leve, tenkte jeg. Puttet den inn på bare brystet, dekket godt til og gikk ut i solen med den. Så inn til frokostbordet hvor et par kopper glohet kaffe skulde hjelpe til å øke min varme og kyllingens mulighet for liv. En liten stund etter kjente jeg en bitte liten bevegelse mot huden min – det var så svakt, kan hende bare huden som reagerte mot de fremmede dunene. Nei – der var det igjen, sterkere, en virkelig liten krafting. Det var liv i den. Det blev drukket usedvanlig mye og het kaffe den morgenen. Nu begynte det vesle vesenet å bytte plass og smyge sig inn under armen på mig. Jeg tok den ut for å prøve om den kunde stå på de spinkle nålebena, men den datt ynkelig over ende på duken. Enda en gang inn til menneskevarmen, enda en stund med litt tålsomhet med det levende livet – så lød det noen klare pip - den vandret, den kunde stå på egne ben. Ut til høna med den - ens egen mor er likevel sikrere.

Hun blev en herlig høne – vi kalte henne Liv.”

Den strålende sommeren i 1921 spilte Bokken Lasson på Bygdøy. ”Veien var lang fra Skådalen til arbeidsplassen på Bygdøy, så Billbo måtte undvære mig både tidlig og sent de somrene friluftsteatret hadde bud efter mig. Men jeg vilde ikke ha undvært den oplevelsen. (...)

Vårt paradys på Billbo – Skådalens perle – fikk vi beholde i sytten lykkelige år. Vidunderlig var det å følge naturens

skiftende ansikt gjennom alle årets tider. Kikke efter de første løkblomstene om våren og opdage blåveisens frydblå teppe – leve med i hele rekkefølgen av blomster og frukt, farver og duft - drikke sig sund i den nyfødte morgenluften fra fjorden op gjennom åpne hager. Eller i solfallstimen når skogen liksom snakket til en med en bløt susing gjennom en strøm av krydret ånde så en måtte stanse op og lytte som tryllet fast av naturens hemmelighetsfulle sprog. Og stjernene på klare vinterkvelder! Så inntrengende i sin vinkende tale, så tindrende nær som om de satt i storgranens topp eller hang på gyngende grener. En smertelig lengsel, en jublende takk sprenger i brystet. Man synker ned i sitt innerste indre og ønsker sig ut over alle menneskets og jordens grenser – inn til naturens ophav, innenfor stjernens lys.”

Billbo, Skådalsveien 31 i dag, ferdighus bygd 1998 av kaptein Friis.

FUNKISVILLAER PÅ ØVRE FRØEN

AV EIRIK BØE

Aker var bygd, ikke by. Dette synes å være doktrinen de konservative kreftene i Aker holdt hardt på helt frem til Arbeiderpartiets maktovertagelse i 1946. I motsetning til Oslos boligpolitikk var Akers bygd opp rundt villaieren. Han var det politiske grunnlaget for det ledende partiet Høyre og for den ideelle Akerbeboer.

Reguleringssjef i Aker 1920-48, August Nielsen, oppsummerte i 1947 Aker kommunes reguleringspolitikk slik:

”Den gamle bondementalitet hos befolkningen er ennå sterk, og ønsket om å bo fritt er alment. Problemet blir da hvorledes skal den høibebygde by videreutvikles. Skal selve byen få vokse

videre og fortrenge villastrøkene eller finnes det andre veier man kan gå? I Aker er man blitt stående ved den opfatning at den høibebygde by skal avsluttes ut mot villastrøkene, og villastrøkene selv bevares. Behovet for boliger skal dekkes ved hus liggende fritt plassert i terrenget som i en park.”

Øvre Frøen-området ligger øst for Sognsvannsbanen, nedenfor Blindern studenthjem, avgrenset i syd av krysset Villaveien-Apalveien. Aasland og Korsmo foreslo på Øvre Frøen i skråningen langs østsiden av den øverste del av Apalveien en rekkebebyggelse på fem enheter i mur, jobbstein og skifer. Nord for rekkehusene tenkte arkitektene seg et portalbygg mot Blindernveien, et større kompleks i to etasjer, som en portal

Skjørt og bluse-hus på Øvre Frøen. Alle foto: Finn Holden

inn til rekkebebyggelsen. På vestsiden av Apalveien skulle det ligge fem eneboliger i tre og mur, som skjørt-og-blusehusene i Havna allé og mot Blindernveien en treetasjers gård med forretninger og leiligheter. I planen anla arkitektene også en poppelallé, ca. 50 meter lang, med en ryttertrapp på østsiden av Apalveien. Alleen skulle danne siktlinje mot Blindern studenthjem, i senter av fasaden.

Reguleringsrådet i Aker avslo planene for bebyggelsen på Øvre Frøen, mens skjønnhetsrådet i Aker ”finner at den fremlagte løsning med rekkebebyggelse langs Villaveiens forlengelse er verdifull”, og rådet henstilte til fornyet behandling av forslaget i reguleringsrådet. De fire arkitektene Finn Bryn, Johan Ellefsen, Gudolf Blakstad og Herman Munthe-Kaas skrev en uttalelse

der de sa at løsningen til Aasland og Korsmo har ”stor estetisk verdi og den skaper en smukk aksevirkning mot Blindern studenthjem. Kunstnerisk sett er planen god og vil bidra til å skape et interessant trekk i byens nærmeste eendom.”

De første kjente rekkehusene i Aker, i Tuengen allé, fikk byggetillatelse i juni 1931, to måneder før Aasland og Korsmo fikk avslag på sitt utkast til bebyggelsen i Havna allé og på Øvre Frøen. Hvorfor ble disse rekkehusene godkjent og ikke de Aasland og Korsmo foreslo i sin regulering?

Reguleringssjef August Nielsen hadde møtt motstand i Tuengen allé-saken. Han forsvarte sitt standpunkt med at rekkehusene sparte kommunen for utgifter da tilknytningen til vei, vann og kloakk ble billigere ved tettere bebyg-

Funkishusene på Øvre Frøen sett fra Apalveien. Til venstre bak, Administrasjonsbygget på Blindern.

gelse. Han forklarte også at ”strøkets karakter av villabebyggelse allerede var brutt med postfunksjonærenes bygg, (...) så det vilde vært urimelig om man ikke også skulde tillate den rekkebebyggelse det her er tale om.”

Sannsynligvis var det to forhold som skilte Tuengen allé fra Øvre Frøen. Det ene var nærheten til Oslo. Aker kommune ønsket å fremheve skillet mellom Oslo og Aker. Der høyhusbebyggelse var uunngåelig, ble den lagt helt inntil Oslo, som en naturlig forlengelse av byen. Utenfor disse leiegårdsgårdsområdene, som Kirkevei-ringen, Adamstuen og Bjølsen/Sagene, ble det forsøkt opprettholdt et grønt belte, før eneboligene. Restene av dette grønne beltet ser vi i dag tydeligst på Voldsløkka og på Friggfeltet. I motsetning til dette lå rekkehusene i Tuengen allé som en isolert øy, langt inne i Aker.

Det andre forholdet var Sverre Pedersens Blindern-regulering fra 1923, som gikk ut på et åpent parklandskap ned mot Slemdalsveien med fakultetene som paviljonger.

Først 30. september 1932/31 ble planene for regulering av Øvre Frøen godkjent etter flere endringer. Men bare tre av eneboligene ble oppført på østsiden av Apalveien. De ligner skjørt- og-bluse-husene med kraftig utenpåliggende pipe og vinduer i bånd, men med flatt tak. Den endelige reguleringen av området ble fullført av Korsmo i 1935, da han fikk godkjent planer for å oppføre rekkehus på vestsiden av Apalveien, som ble ferdigstilt i 1939, sammen med en forretningsgård i tre etasjer..

Portalbygget i Blindernveien er endret til én enebolig og én flermanns-

Ett av de to rekkehusene i Tuengen allé.

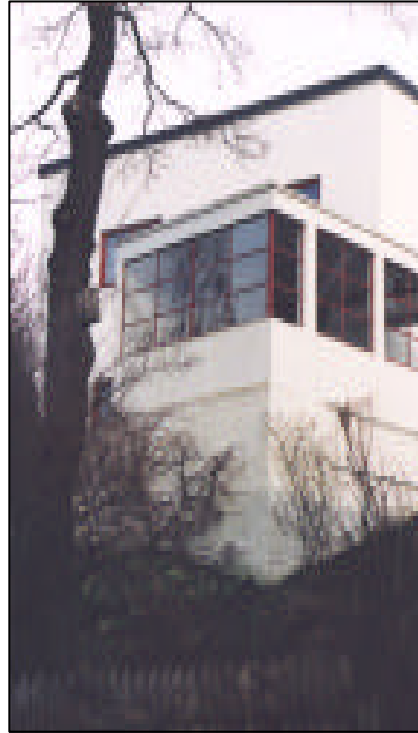
bolig på hver sin side av veien. Den store ene- og flermannsboligen bak funksivillaene på østsiden er redusert til en mindre enebolig i tre.

Sverre Pedersens regulering av universitetsområdet på Blindern ble senere skrinlagt.

* * *

Med dette utdraget avslutter vi gjennomgangen av forfatterens magisteroppgave ved Universitetet i Oslo. Eirik Bøe er magister i kunsthistorie og er i dag førstekonsulent hos Riksantikvaren. Magisteroppgaven vil senere utkomme som bok.

*Til høyre: detalj fra en av funksivillaene på Øvre Frøen.
Nedenunder: rekkehus i Tuengen allé.*

50 ÅRS JUBILANT I DOBBELT FORSTAND

AV WILLIAM BJERCH

Av og til når jeg drar til byen, møter jeg på Gaustad stasjon en staut, stram mann, som tross mange års slit og tunge løft fremdeles er rett som en linjal i ryggen. I øyekroken har han et koselig glimt som forteller om godt humør som sikkert har vært hans styrke, og det glimtet innbyr faktisk til en hyggelig prat. Han ser ikke ut til å være en dag mer enn 65 år, men han påstår selv at han blir 77 år. ”Men hvis du tviler, kan du få det helt korrekt,” sier han. Jeg er født 16/2 1880 på ”Skogheim” ved Sognsvann. Min far var ansatt ved steinhoggeriet ved Sognsvann, som nå er nedlagt, og som guttunge var jeg ofte med far og kjørte gravsteiner til Vestre Aker kirke.”

Ved århundreskiftet begynte Sigvart Knudsen på Gaustad sykehus ved gårdsbruket, og i 1950 gikk han av etter ca. 50 års aktiv tjeneste. Da hadde han arbeidet under seks forskjellige gårdsbestyrere. De er Jacobsen, Ericson, Bjerregaard, Pukstad, Johansen og Hattebøl. Litt av en prestasjon, får en si.

”Hva begynte du som?”, spør jeg Knudsen. ”Jeg begynte som hentegutt, hadde varevogn, og kjørte barna til direktør Lindboe, forvalter Kjos, kasserer Sundlo og presten Rasmussen til skolen, Frøen skole som nå er nedlagt. På tilbaketuren tok jeg med varer hjem til sykehuset.”

”Og arbeidstiden?” ”Det var 10 timers dag, ofte mer: Begynte kl. 6 om morgenen, til kl. 7 (19), og en staltjeneste

noen ganger i uken. Vi fikk ofte ekstratur om kvelden til Brekke bruk i Maridalen for å hente sagflis, eller til Frydenlunds bryggeri for å hente ”mask”— ni hektoliter pr dag. Vi blandet dem med hakkels og litt sirup. Da sto kuene og åt og sleva (siklet) og gjorde seg godt av maten. Sirupen ble kjøpt i tønner. Vi blandet den i vann og sprøytet den utover bakken.”

”Hvor meget var lønnen den gang?” ”350 kr året” ”Du mener for måneden?” ”Nei, men så hadde vi fri vask, og kost og husrom.” ”Andre lyspunkter?” ”Det var når Køla-Pålsen besøkte forvalter Kjos. Han har jeg snakket ofte med. Jeg lo så jeg sto tvekroket når han kom med vitsene sine.”

”Kjørte du direktøren noen gang?” ”Nei, han hadde egen kusk. Det var både første og annen kusk, eller med andre ord: direktørkusk og funksjonærkusk. Direktøren hadde tre forskjellige vogner: landauer, kalesjevogn og trille, om vinteren breislede og sluffe. Landaueren ble brukt bare til bryllup, begravelser og teaterbesøk. Funksjonærkusken hentet varer for oldfrue Ulrikke Malchin og andre toppfunksjonærer.”

I 1905 ble Knudsen svinerøtter, lønn kr 2,30 pr dag på egen kost og familieforsørger. ”Det der med lønn til arbeidsfolk var vel medaljens bakside?” spør jeg. ”Ja, det var nok det. Jeg måtte ta ekstra-jobber om kveldene i villahagene bortover, for å få det til å gå. Det var forresten spente tider den gang, var på nøytra-

litetsvakt på Kongsvinger festning 1905.” ”Så du svenskene?” ”Jada, ved grensen gjorde svenskene ablegøyer til oss, men vi var ikke borte vi heller, men det ble heldigvis ikke noe av krig og skyting. I 1921 ble jeg utkalt til Tønsberg for å skape ro og orden angående lock-out, men den kokte bort i kål heldigvis.”

”Men tilbake til svinerøkerjobben. Du likte den?” ”Ja, grisene er hyggelige dyr å stelle med.” Det må sikkert være en ansvarsfull stilling. Grisene har en stor verdi for Gaustad gård og i Jubileumsboken står det på side 102 at ”i 1929 ble det solgt en parsell på ca. et mål til Blindern studenthjem. Tomten som ble verdsatt til kr 4000,-, skulle betales med skyller til asylslets griser.”

Utenom sin stilling har Knudsen også hatt tid til å drive med sin hobby: skisporten. Han har over 80 premier, mange førstepremier, men den han

kanskje setter høyest, fikk han ved et landsrenn som han var med på i Lillestrøm, fikk 2. premie i kombinert, 6 teskjeer i sølv og gullmedalje som beste hopper. Året etter ble det 3. premie og sølvmedalje i hopp. Han har vært med i Holmenkollen to ganger, første gang i 1899. ”Vi så nesten ikke hoppet på grunn av tåke,” sier han. Det ble 20 meter. Året etter var han med i kombinert. Jeg vil minne om at 20 meter den gang, med primitive ski og bindinger var en prestasjon. Jeg siterer en artikkel fra 90 årene: ”Riktignok var mange rent fælne over livsfarlige luftsvev på over 20 meter. Men Skigutta klarte brasene og tog Bakken igjen med Eleganse og Støhet, der bragte de mange af tilskuerne, som med Ængstelse havde imødeseet Opvisningen i den nye store Bakke, til at kaste al Frykt overbord.” Storhopperne den gang het Iver Dahl, Cato Aall og Eivind

Fra ruinene på høyden vest for lille Åklungen. Kan det være J.B. Jacobsen som var gårdsbestyrer på Gaustad Asyl 1898-1910? Begge foto: Jens Røgeberg

Fra ruinene vest for lille Åklungen like ved J.B. 1897. Det er stup rett nedenfor.

Roll. Alle disse hadde bakkerekorden etter tur, men rekorden det året Knudsen var med, var på 25,5 meter og satt av Morten Hansen i 1897. Knudsen husker navnene og gutta godt. "Vi kniva fært," sier han, "og mye skøy og moro hadde vi, men du veit noen tid til trening hadde vi ikke. Det var å bruke fridagen så godt en kunne."

Sin største "bragd" gjorde nok Knudsen da han og noen karer til stiftet Vestre Aker Skiklubb 18. januar 1907. Det er den eldste av klubbene i strøket langs Holmenkollbanen, og for å sitere Morgenposten 16/1 57: "Gjennom tidene har spreke gutter fra Nordmarksplassene Blankvannsbråten, Frøensvollen, Maristua, Slakteren, Tryvannsstua og Øvre-seter satt sitt preg på klubbens innsats i langrennssporet og hoppbakkene." Klubben har hatt tre Norgesmestre: Thoralf Strømstad i hopp 1916, Konge-

pokal i kombinert 1917 – Sverre Kristiansen i hopp 1918 og 1919, i yngste klasse begge to - Leif Slagtern vinner av 17 km langrenn i NM 1940 Klubbens første formann var Sigvart Knudsen i 1907. Han var også formann 1912—17 og 1922—24, og den høyeste utmerkelse, æresmedlemskap, fikk han i 1918.

Den 19. og 20. januar 1957 feiret Vestre Aker Skiklubb 50 årsjubileet med landsrenn i Midtstubakken. Vi vet at Gunder Gundersen vant Kongepokalen. Men festens midtpunkt ble nå allikevel svinerøkteren fra Gaustad gård, eller for å sitere Aftenposten 16/1 57: "Klubbens og kretsens stifter, Sigvart Knudsen, vil være til stede og feire alle de store dagene i klubbens historie."

* * *

William Bjerch var skredder på Gaustad sykehus. Artikkelen sto i et internt blad for sykehuset i 1955.

VOKSENÅSEN

AV WENCHE UNDRUM

For en stålende dag! Snø på alle trær, stålende sol, og en utsikt så flott at det tar tid å få med seg at man ser NED på Holmenkollhoppet, vidt utover Nesoddlandet og ”nesten” til Drøbak.

Nysgjerrigheten vår i Vinderen Historielag tar aldri slutt, og vi lurte på hva Voksenåsen stod for. Det viste seg å være så mye, mye mer enn jeg var klar over.

Voksenåsen ble ”født” 2. mai 1955 av daværende statsminister Tage Erlander og Sveriges utenriksminister Østen Unden. Unnfangelsen av stedet var det den norske stat som stod for. Den norske stat hadde skjenket Sverige en 30 mål stor tomt som en takk for all den hjelp Sveriges folk hadde gitt oss nordmenn under krigen, og i gjenreisnings-

årene som fulgte. En takk for suppe, for alle som ble loset over grensen og ikke minst for de hvite bussene etter krigen.

Så midt inne i skogen den 2. mai 1955, hadde man hadde reist to flaggstenger som markerte en begynnelse. Det svenske og det norske flagg vaiet side om side.

En svensk norsk ”jury” vurderte så ulike forslag til dette nybygget. De ble svært overrasket da vinnerne ble trukket ut og to helt ukjente og nyutdannede arkitekter, Hans-Kjell Larsen og Terje Thorstensen fra Statens Arkitektkurs i Oslo, hadde vunnet arkitektkonkurransen. Med god hjelp fra arkitektene Marius Sundt Hansen og interiørarkitekt Arne Ligaarden ble det byggestart 1959.

Bygget stod ferdig i 1960. Inn her er det jeg kommer denne flotte dagen og tenker: så rart at man har bygget et så moderne bygg her midt inn skogen!

Det er nok mange som har tenkt det. Men ikke lenge. Arkitekten ønsket et "femtittallsbygg", et bygg som skulle markere den tidens formspråk, og et bygg som måtte tilpasses det flotte terrenget rundt. Det har man klart veldig bra. Voksenåsen fremstår som et vennlig, moderne og stilrent sted. Jeg syns også det er flott at man har kommet frem til en løsning der naturen og terrenget er de avgjørende faktorene. Bygget er tilpasset terrenget slik at utsikten er fantastisk fra alle de 76 hotellrommene. Disse soverommene er bygget i terrasser og inn i terrenget, slik at ingen hører støy fra rommet over seg.

Min avtale er med Finn Weirum, tidligere direktør og nå rådgiver på stedet. Vi setter oss ned på den nye Kongeterrassen som ble ferdig bygget i 1999, og innviet med svenske og norske konger og dronninger. Voksenåsen skulle feire 50-årsjubileum for den svensk/norske samarbeide. Når man får så mye fint besøk, må man passe på å få en skikkelig markering, derfor ble også den nye Kongeterrassen innviet samtidig.

Dette tilbygget ble tegnet i samme stil som var den grunnleggende for stedet. Et lyst flott rom, høyt under taket og med møbler av skandinavisk design.

Agneta Taube, programprodusent på Voksenåsen, kommer også inn. Disse to har vært her lenge og er svært glade i stedet. Dette blir et møte i stedets ånd, den skandinaviske. Finn Weirum er dansk, Agneta Taube? Kan noen gjette? (hun er i familie med Evert Taube laaangt

uti der), og så meg da, fra Vinderen.

Jeg har vært heldig med valg av dag også. Det er en Friluftslivspolitisk Konferanse her med deltakere fra store deler av landet.

Jeg skulle nok gjerne vært med på den konferansen, for vi i Historielaget er jo også svært engasjert i friluftsliv. Men det får vi ta en annen gang.

Tanken bak Voksenåsen er et svensk/norsk kultursamarbeid. Det har raskt utviklet seg til et nordisk kultursamarbeid. Hvert år arrangeres et 5-dagers seminar med elever fra svenske og finske lærerskoler. De kommer hit for å lære om norsk litteratur og kultur. De går i teater og på konserter, er ute i den flotte naturen. En flott studentutveksling som øker forståelsen for hverandres kulturer.

Men hvordan kommer Voksenåsen så i kontakt med sitt publikum, med alle de ønsker å nå?

Programkomiteen med Agneta Taube i spissen sørger for et rikt og variert spekter. Hør bare: I februar har de en litteraturdebatt, med Jon Fosse, i mars et kulturjournalistisk seminar om kulturjournalistikken i Norge og Sverige. I april er det dyreetikk som står på programmet. Folkemusikken debatteres i april.

Det spilles opp til dans med Aspheim Oldtimers i februar, og professor Trond Berg Eriksen og professor Bodil Jønsson tar opp "den gode samtalen" i en times tid. Det arrangeres et Bernadotteseminar, ungdommen har en egen kveld i april, og i tråd med stedets ånd: Unionsmarkering med Nordisk Råds 50-års jubileum.

Agneta Taube har langsomt og sikkert bygget opp en database med ulike målgrupper for de forskjellige tilbud og seminarer. Universitetet, Det Norske

Teater og et stort antall kulturinstitusjoner. Nordisk Råd og kontakter knyttet gjennom tidligere arrangementer blir flittig brukt.

Merkedager som St. Lucia, Valborgsmassoafton og Midsommarfest blir heller ikke glemt.

Sist, men ikke minst, er det kulturverksted for barn to ganger på vårparten.

For dere som leser bladet i mai, er kanskje ikke det så interessant å lese om det som har vært. Men da kan dere se fram til september. Lørdag den 22. er det en stor utstilling som presenterer kunstnerparet Ludvig Eikaas og Synnøve Anker Aurdal.

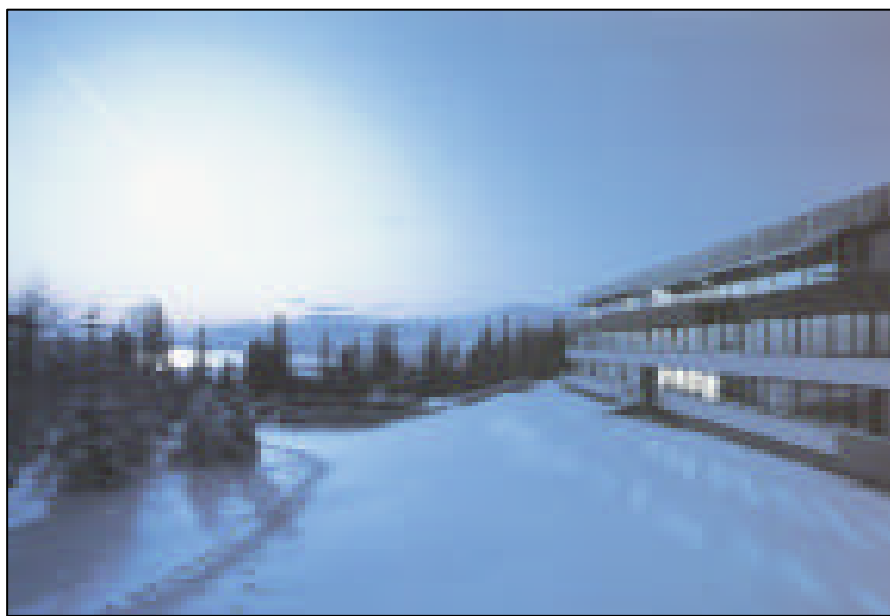
Voksenåsen ble jo gitt som en takk fra den norske stat til det svenske folket. Den 22. sept vil derfor også Kristian Ottosen tale på vegne av Nasjonalhjelpens Fond for Krigens ofre og Foreningen av politiske fanger 1940-45.

Han vil også innvie et lindetre og en kvernstein til minne om Svenska Røda Korset og grev Folke Bernadotte. Folke Bernadotte var sentral i arbeidet med å redde 27 000 nordmenn den gangen.

Den 17. mai 1998 ble det også avduket en byste av grev Folke Bernadotte (1895-1948). Under bysten står det følgende: "I taknemlighet fra norske politiske fanger. I krigens slutfase, våren 1945 ble det reddet flere tusen nordmenn ut fra tyske tukthus og konsentrasjonsleire."

Dronning Sonja har vært en flittig gjest på Bernadotte-seminarene, og det henger et flott bilde av det svenske og det norske kongeparet på veggen i Kongeterrassen.

I forbindelse med seminarer dukker det ofte opp "kjendiser". I 1997 fikk vi den etter hvert kjente "Voksenåsen-erklæringen" som Kristelig Folkeparti,

Venstre og Senterpartiet kom fram til etter tre ukers møte her.

Inne i et av de mange lyse oppholdsrommene er det et bibliotek med svensk-norsk litteratur til utlån for gjester på Voksenåsen.

Hvordan har man så klart å bevare stedet så stilrent både ute og inne i alle disse årene? Man har ikke det. Ikke før de siste årene. Da ble det oppnevnt en komité som skulle se på stedet som en helhet. Passe på at både interiør og eksteriør blir tatt vare på i den stil og med den kvalitet som var den opprinnelige målsettingen.

Jeg er alltid opptatt av menneskene bak et slikt foretagende. Fantes det noen ildsjeler? ”Å, ja,” svarte de i kor. ”Karin-Ida Roos.” En grand old lady som er sterkt engasjert i Norsk-Svensk forening. Hun skriver selv i en artikkel om Voksenåsen at den er ”en litterær salong i Nordmarka”. De viktigste ingrediensene i den åpne virksomheten er mindre konserter, visesang, foredrag, forfatterbesøk, utstillinger, årstidsfester, barneaktiviteter og miniteater.

Så takket jeg pent for meg, men da mitt vertskap var gått tilbake til sine gjøremål, tok jeg en ekstra sving gjennom stuene. Jo, det var lyst og vakkert. Lunt og godt med fyr på peisen gav stedet en hyggelig atmosfære.

Til dere som måtte fatte en ny interesse for stedet, så vil jeg bare si: ”Det er bare å ringe opp, det er plass til alle på de åpne arrangementene.”

En kentaur laget av billedhuggeren Fritz Røed ser utover Oslodalen.

Foto s. 16: Clemens Saers

Foto s. 18 og 19: Voksenåsen

REFERAT FRA ÅRSMØTET 2002

AV EVELYN BORCHSENIUS

Møte ble holdt i Eckbo Selskapslokaler, Jegerveien 4. Til stede var ca. 100 medlemmer.

Anne-Wenche Ore – Vinderen Historielags leder – ønsket velkommen til årsmøtet og vårt 10 års jubileum.

Jan Høeg ble valgt til møteleder og førte oss effektivt og trygt gjennom årsmøtet. Evelyn Borchsenius ble valgt til referent og Tove Falkenberg og Kjell Vogth-Eriksen til å underskrive protokollen. Innkalling og sakliste ble godkjent. Anne-Wenche Ore leste årsmeldingen, og Per Henrik Bache gjennomgikk regnskapet for 2001 og budsjettet for 2002. Han refererte av historisk interesse også fra regnskapet for vårt første årsmøte. Vi har et godt overskudd bl. a. takket være at flere av lagets medlemmer har påtatt seg utdelingen av våre medlemsblad. Per Henrik Bache pekte på at det var flere prosjekter på gang, bl. a. nytt rekkverk ved Vinderenfossen. Tore Holst leste kort og greit opp revisors kommentar og uttalte at regnskapet var ryddig og riktig. God applaus fra forsamlingen både for årsmeldingen og regnskapet.

Valgkomiteen v/ David Bruton ledet så valget. Følgende styremedlemmer ble gjenvalgt: Finn Holden, Øyvind Gaukstad og Gunnar Sandsbraaten. Else M. Astrup trekker seg av helsemessige grunner. Som nytt medlem ble valgt Pat Rørholt. Som revisor ble Tore Holst og Bjarne Mjaaland gjenvalgt. I valgkomiteen

tar Solfrid Langmark og Karen Margrethe Sødning ikke gjenvalg, mens David Bruton fortsetter, og Anita Kildal og Ingrid Haugmo ble valgt som nye medlemmer av valgkomiteen.

Anne-Wenche Ore delte ut roser til medlemmer av det første styret, som nå var til stede. Hun begynte med Sigrid Solberg som lenge hadde ivret for et historielag i vår bydel, dessuten fikk Per Henrik Bache, Øyvind Gaukstad, Finn Holden og Jan Høeg roser. Også det sittende styret fikk roser. Til slutt fikk Anne-Wenche Ore en fortjent rose.

Noen ønsker for fremtiden ble foreslått: f. eks. bør skålgropene ved Forskningsinstituttet rehabiliteres. Det ble også ønsket stoff og forslag til artikler i Historiebladet vårt.

Etter årsmøtet kåserte Holger Koefod om «Kunstnere fra vår bydel». Han nevnte Ernst Magne Johansen, familien Vigeland som Emanuel, Per og Tone, som Koefod mente var den største kunstneren, Sigrid Welhaven og Alf Rolfsen. Koefod gav oss et personlig engasjert og interessant gløtt inn i deres kunst. Kåseriet ble ledsaget av lysbilder. Vi ble alle oppfordret til å besøke Emanuel Vigelands Museum i Grimelundsveien 8.

Møtet ble avsluttet med kaffe og deilige bløtkaker.

ÅRSPROGRAM 2002

1. Fire medlemsblad
2. Fire medlemsmøter inklusive den europeiske kulturminnedagen
3. Kultursti langs Sognsvannsbekken – spesielt arbeid med gelender ved Vinderenfossen. Samarbeid med Park- og Idrettsvesenet og Oslo Elveforum
4. Holtet husmannsplass på Slemdal og andre husmannsplasser i bydelen
5. Fortsatt fotografering av gamle hus og bygninger i bydelen, først og fremst de som er truet av nedrivning
6. Fortsatt dataregistrering av bilder, tegninger etc.
7. Kultursti ved Holmendammen i forbindelse med Slemdal Lions St. Hansfeiring
8. Foreta intervjuer med eldre i bydelen. Medlemmer som vil medvirke til dette bes melde sin interesse til styret
9. Fortsatt arbeide med å få satt opp Oslo Byes Vels blå skilt på flere hus i bydelen

VINDEREN HISTORIELAG				
	Regnskap	Regnskap	Budsjett	Budsjett
	2000	2001	2001	2002
Medlemmer per 31.12	998	1032	1100	1100
RESULTAT REGNSKAP				
INNETEKTER				
Kontingenter	107,005	95,150	110,000	100,000
Gaver	29,650	21,860	30,000	30,000
Salgsinntekter	6,557	2,509	10,000	5,000
SUM ORD. INNETEKTER	143,212	119,519	150,000	135,000
UTGIFTER				
Medlemsbladet	46,155	52,286	70,000	70,000
Møteutgifter	11,825	13,150	15,000	15,000
Foto og bilder	4,426	0	10,000	5,000
Porto og utkjøring	14,632	18,809	20,000	20,000
Kontorutgifter	17,283	16,997	20,000	20,000
Diverse utgifter	1,711	2,507	10,000	5,000
SUM DRIFTSUTGIFTER	96,031	103,149	145,000	135,000
ORDINÆRT DRIFTSRESULTAT	47,181	16,370	5,000	0
Renteinntekter	10,150	15,962	10,000	15,000
Renteutgifter	0	0	0	0
ÅRETS RESULTAT	57,331	32,332	15,000	15,000

BALANSE PER 31.12.	2000	2001
EIENDELER		
Kasse	3,526	3,660
Bank – drift	5084.05.24008	1,625
Bank – kontingenter	7874.05.98200	7,522
Skandia rentefond	190,935	226,254
SUM EIENDELER	203,608	235,940
GJELD OG EGENKAPITAL		
Fri egenkapital	146,276	203,608
Årets resultat	57,331	32,332
SUM GJELD OG EGENKAPITAL	203,608	235,940

Vinderen 25. februar 2002

Per Henrik Bache
sekretær / kasserer
sign

Årsregnskapet 2001 er revidert og funnet i orden den 8. mars 2002

Tore Holst
sign

Bjarne Mjaaland
sign

FINN ØIEN OG BEDRIFTSØKONOMISK INSTITUTT

AV ØYVIND GAUKSTAD

Ivar Aasens vei 14 på Vinderen ligger høyt og fritt. Det er et praktfullt utsyn til alle kanter. På sin veranda i toppetasjen kan Finn Øien sitte helt usjenert og skue ut over byen og mot et sølvskimrende Oslofjord i syd. Han er blitt 89 år gammel, men har fremdeles et klart hode og en

levende, særegen fremstillingsmåte som av og til blir avløst av en kneggende og karakteristisk latter. Han forteller engasjert om sitt livsverk - Bedriftsøkonomisk Institutt.

"Folk har jo forundret seg over at jeg som ikke-økonom, har startet Bedriftsøkonomisk Institutt, og det skyldes dels

2.verdenskrig, dels mangel på andre gjøremål. I 1941 hadde jeg planer om videre studier i Frankrike etter min embedseksamen i mekanikk, men krigen stoppet jo slike planer. Jeg var lektor i Trondheim på den tiden, men valgte å reise tilbake til Oslo for å gå inn som kontorsjef i familiebedriften, Oslo Bølgepappfabrikk."

Før han begynte sine studier i 1932, hadde Øien arbeidet som volontør og bokholder i et Oslofirma - O. Mustad & Søn i 3 1/2 år. Han var derfor ikke helt ukjent med bedriftsøkonomisk tenkning. Men han opplevde at mye hadde forandret seg. Tidligere teorier om bedriftsøkonomi og regnskapspresentasjoner var ikke lenger så moderne. Han forstod at

Finn Øien fra BIs brosjyre 1983

innen dette fagområdet lå det mye upløyet mark, og at det kunne være interessant å undervise i alt dette nye. Hos Mustad & Søn hadde han tidligere lært en god del om bokholderi, bokføring og regnskapsføring og dessuten en del om hvordan man leder en bedrift. Som matematiker syntes han at mye av det nye som hadde utviklet seg innen bedriftsøkonomi i begynnelsen av 1940-årene, representerte noe spennende og utfordrende. Han tenkte frem og tilbake på hva han skulle gjøre. Det som ble den avgjørende hendelsen i hans liv, var at faren, som var vel 70 år i 1943, kunngjorde at han ikke akte å pensjonere seg riktig enda. Det kunne derfor ta tid før den unge Øien kunne sette seg i sjefsstolen. I juni dette året stiftet Finn Øien aksjeselskapet Bedriftsøkonomisk

Institutt.

Han innrømmer i dag at det nok var ganske vågalt å begi seg ut i et helt nytt fagområde uten å ha den formelle utdannelsen i orden. Han allierte seg imidlertid med en handelskandidat som startet virksomheten sammen med ham, dvs. handelskandidaten drev utelukkende med revisjon og regnskapsføring, mens Øien hadde ansvaret for kursvirksomheten. De første undervisningslokalene var i Astrofysisk Institutt. Der startet Øien opp med tre kurs - i regnskap, statistikk og personalforvaltning. Han underviste selv i to av disse fagene, mens han fikk tak i en statistiker som underviste i det tredje faget. Det var ikke noen problemer med å få nok studenter. I første omgang hadde de 150 studerende, som han selv sier. Mange unge

Villaen i Ivar Aasens vei 14, fra samme brosjyre

mennesker ønsket under krigen å bruke tiden til noe fornuftig og positivt, og svært mange gikk på kurs. Tyskerne var åpenbart ikke interessert i å stoppe den slags virksomhet så tiden var derfor ganske gunstig.

I 1943 ble det arrangert separate kurs, men allerede i 1944 ble disse kursene gjort om til et studium. I tillegg ble det føyd til en del andre kurs, som kontororganisasjon og rettslære. Det første året strakte kursene seg over en fire-måneders periode. Det andre året ble dette utvidet til å bli et ett-årig kurs, og året etter kom en ny utvidelse til to-årige kurs. Inspirasjon til et slikt kurs kom fra Sveriges Kontoristförening som i 1944 innførte et to-årig kurs. Opplegget i Sverige minnet svært meget om den utdanning Øien hadde i tankene. Derfor ble svenskenes fagkrets og timefordeling kopierte, og studiet ble tilbudt allerede sommeren 1945.

I løpet av to år hadde virksomheten vokst så meget at Instituttet hadde fått behov for større plass. I flere år leiet BI lokaler i Lærerinnelagets Hus i Peder Claussøns gt.

Instituttet ble drevet etter denne modellen utover i 1940- og 50-årene. Finn Øien var både lærer og rektor ved Instituttet. Det var få fast ansatte ved Instituttet, men mange timelærere og svært mange av dem jobbet på kveldstid. Og det viste seg at det var økende tilslutning til kursene.

I 1958 kjøpte Øien Ivar Aasens vei 14 på Vinderen. Kjøpet av denne eiendommen hadde en artig forhistorie, ifølge Øien. En dag på forsommeren 1957 traff han tilfeldigvis en av sine tidligere studenter på Karl Johan. Denne

studenten hadde giftet seg med datteren til han som skulle ha bodd i nr.14! Denne mannen var generaldirektør i Norsk Jernverk. Egentlig skulle han ha flyttet inn i nr.14 - på den tiden i 1957. Men han hadde en enebolig på Ullern og syntes ikke det var noen stas å overta huset på Vinderen - stort var det og kanskje ikke helt standsmessig etter hans smak. Under krigen hadde dette huset for øvrig blitt okkupert av tyskerne og var bolig for en tysk general. Huset ble dessverre ikke tatt godt vare på, og var nokså nedslitt da norske myndigheter overtok det etter krigen. De påkostet kr. 430 000,- til oppussing. Norsk Jernverk overtok huset som sin representasjonsbolig og den første generaldirektøren etter krigen bodde der.

Den tidlige student spurte Øien hvordan det gikk på BI, og i løpet av samtalen klaget Øien over mangel på lokaler. Ja, men hvorfor kjøper du ikke generaldirektørboligen da, spurte studenten. Han visste at svigerfaren ikke ville flytte inn der - så huset stod faktisk ledig. Studenten syntes det var en god idé. Men Øien hadde ikke penger. Han tenkte imidlertid at han i hvert fall kunne se på huset. Han tok kontakt med Jernverket, og det viste seg at Jernverket var interessert i å selge huset fordi det allerede hadde stått tomt i 1 1/2 år. En høstdag i 1957 vandret derfor Øien gjennom bygningen. Huset hadde store rom. Det var en 80 m² stor stue i første etasje og en spisestue som hadde plass til 55 personer. Flere av rommene kunne lett gjøres om til undervisningslokaler, men Øien slo i første omgang fra seg tanken om kjøp.

Men så skjedde noe som forandret

hele situasjonen. Øien fikk vite at eiendommen var ganske stor, det var to tomter nedenfor huset mot Haakon den godes vei. Han fikk den ideen at han kunne kjøpe huset på den måten at Jernverket fikk obligasjon i eiendommen samtidig som han solgte de to tomtene. Disse to tomtene hadde tilhørt Vinderen Hovedgård og var allerede utskilt med egne bruksnumre. Øien kalkulerte med at han kunne få 40 000 kr for hver tomt.

Maleren Jacob Weidemann hadde fått vite om det eventuelle salget og tok kontakt med Øien. En annen kunstner var samtidig interessert i den andre tomten. På denne måten finansierte han en del av kjøpet, og Jernverket aksepterte at kjøpet kunne ordnes på nevnte måte. Kjøpesummen for hele eiendommen var ikke på mer enn 370 000 kr. Dette beløpet var vesentlig mindre enn taksten som var på 550 000. I løpet av høsten 1958 var huset Øiens.

Han flyttet inn i toppetasjen med sin familie. Instituttet hadde undervisningslokaler i de andre etasjene.

Med dette kjøpet flyttet BI inn i Bydel Vinderen. Tidligere hadde Instituttet hatt lokaler flere forskjellige steder i Oslo. Nå kunne man samle hele virksomheten på Vinderen. Øien sier i dag at han trodde at BI hadde lokaler for lange tider fremover! Om formiddagen var det 80 studenter i de nye undervisningslokalene, om kvelden var det noen flere.

BI på Vinderen

Studietilbudet var på denne tiden blitt utvidet slik at Instituttet tilbød et hel-dagsstudium i økonomi. Dette studiet var en bedriftsøkonomiutdannelse og gikk

over to år. Norges Handelshøyskole i Bergen hadde et to-årig studium den gangen, og BI ønsket å tilby det samme. For dem som ønsket å studere om formiddagen, var fagkretsen noe større. På Vinderen krydde det således av studenter tidlig og sent. Instituttet måtte installere lesesal på loftet i den gamle villaen og for øvrig var det lokaler i kjelleretasjen.

Med så mange studenter omkring seg hele tiden skulle man tro at det ikke ville være mulig å ha noe privatliv. "Men nei da", sier Øien, "vi opplevde ikke at det ble noe bråkete med alle studentene som kom og gikk hele tiden. Da BI flyttet inn i 1958, bygget vi om her oppe. Vi forsterket gulvene og la inn godt med lysisolasjon. Hvis noen stod nede i første etasje og holdt forelesning, skulle vedkommende ha snakket meget høyt om vi skulle ha hørt noe. Det var derfor ikke noe problem for oss å bo her. Men snart kom kravet om bruksendringstillatelse. Og dette ble etter hvert en vanskelig sak for oss."

Dette forholdet ble forsterket allerede fire år senere - i 1962 - da Instituttet kjøpte Haakon den godes vei 13. Eieren her, Sundsten het han, ringte og spurte om Instituttet var interessert i kjøp. Huset hadde tidligere vært privatbolig. Men Sundsten, som var revisor, hadde forstått at Instituttet trengte større plass og mente at huset kunne egne seg som undervisningslokaler. Før 2. verdenskrig hadde huset tilhørt tidligere regjeringsadvokat Kristen Johannessen. Huset var fra 1896 og trengte en god del ombygging. Huset i Ivar Aasens vei 14 var fra 1904, og begge eiendommene hadde i sin tid ligget på Vinderen Hovedgårds grunn.

Dette nyinnkjøpet økte ytterligere presset på de nærliggende områdene. Allerede i 1957 innså Instituttet at det måtte skaffes parkeringsplasser til studentenes biler. Det var ikke plass oppe ved huset. BI undersøkte i nærområdet om noen hadde en gårdsplass til overs. Og det var det! På Vinderen Hovedgård var uthuset nettopp revet, og eieren var villig til å leie ut gårdsplassen til parkeringsplass. Den plassen ble leiet til 2000 kr pr. år. I første omgang var det ikke så mange som kom i biler, men etter ca.1960 økte andelen eksplosivt. Studentene parkerte i de tilstøtende veiene - fra daværende Blindernveien (i dag Rasmus Winderens vei) og ned til Anne Maries vei. Og da begynte naboene å klage. Dette var et økende problem utover i 1960-årene. I tillegg fikk BI et nytt påbud om bruksendring.

Foruten parkeringsproblemene som var til stor sjenanse for naboene, var det også et økende krav om at boligene i et slikt gammel og tradisjonsrikt villastrøk skulle forbeholdes boliger og ikke næringsvirksomhet. BI fortsatte imidlertid sin virksomhet i Ivar Aasens vei 14 og Haakon den godes vei 13 til 1964. Det året ble situasjonen ganske akutt. BI ble pålagt dagbøter på 300 kr. Etter hvert ble dette i kostbareste laget og til slutt var bøtene kommet opp i kr 30 000. Da var tiden inne til å finne andre lokaler. BI la inn en billett på en annonse. Kristiania Brødfabrikk nede i Norabakken ønsket å leie ut en del lokaler, og der fikk BI større lokaler enn de hadde hatt de foregående årene.

BI i Norabakken

Med denne flyttingen var tiden for BI på Vinderen blitt historie. En ganske kort, men meget hektisk periode, fra 1958 til 1964, var forbi. De to husene ble gradvis gjort om til privatboliger og leies i dag ut til familie og bekjente. Etter 1964 opplevde Øien at BI ble mer og mer populær. Frem til midten av 1960-årene hadde Øien også satt i gang flere andre prosjekt, bl. a. en teknisk-økonomisk referattjeneste.

"Vi hadde også en egen avdeling som drev med husbygging", forteller Øien oppglødd. "Jeg og en arbeidsløs venn, som var arkitekt, gikk inn for å skaffe venner og bekjente boliger. Vi kjøpte eiendommer, og arkitekten tegnet hus. Det fine med dette var at vi tjente penger. Det gjorde vi ikke på undervisningen den gangen, bortsett fra de to første årene. Denne avdelingen holdt vi faktisk på med til 1960-årene. En kort tid forsøkte vi også å lage et tidsskrift for forretningsdrift. Men det prosjektet gav vi opp etter kort tid".

Etter hvert tjente BI penger som undervisningsinstitusjon, men tapte på mesteparten av det andre det holdt på med. Disse delene ble derfor skrellet bort. Fra slutten av 1960-årene ble all oppmerksomhet konsentrert om undervisningen. Instituttet flyttet til Frysja, deretter til Bekkestua og til slutt til Sandvika hvor det ligger i dag.

Pensjonist

I 1975 sluttet Finn Øien som rektor. Han var da blitt 62 år gammel og ønsket å gi seg. Han fortsatte imidlertid i styret til 1982.

Finn Øien er stolt over det han har utrettet, og ser med stor glede tilbake på tiden som lærer og rektor for BI og alt det han fikk anledning til å være med å skape. "På mange måter", sier han med et glimt i øyet, "så var BI i perioder nesten som en broget landhandel!"

Idet Øien følger meg ned trappen til utgangsdøren, sier jeg at det ville vel ha vært fint å installere en trappeheis nå når han var blitt så gammel. "Å ja!" sier den spreke 89-åringen.

"Min kone og jeg har snakket om det mange ganger, men vi er blitt enige om å vente til vi blir gamle nok!"

Godsfrimerke på Holmenkollbanen, se intervju med Enevold Sshrøder. Oslo byarkiv

Haakon den godes vei 13. Foto: Finn Holden

ENEVOLD SCHRØDER

AV FINN HOLDEN

Enevold Schrøder har vokst opp i utkanten av Nordmarka og bor fremdeles ved en spiss av Marka. Han hører til den eldre garde i bydelen, født i oktober 1913 og begynte på Slemdal skole i 1920. Barndomshjemmet lå ved slutten av Skådalsløypa, så familien sa populært at adressen var Skådalsløypa nr. 1. Her sto ofte en skikjelke parat med ullteppe, slik at de kunne dra ut med en gang når en person ringte på døren, ofte en gardist, og ønsket hjelp fordi kameraten hadde brukket beinet i løypa. Skådalsløypa ble så mye brukt hjem fra Marka på søndagene at på Skådals stasjon sto egne ekstrajobbere for å spenne ski på vognene og ordne køen nedover.

Huset ble bygd i 1918 på en fire måls tomt utparsellert fra Grimelund. Farens familie syntes det var vanvittig å flytte opp i Marka hvor det var "både bjørn og ulv". Da var sønnen fem år, og han fikk en fin barndom der oppe. De hadde egen hoppbakke i nærheten. Den ble kalt Brannbakken, fordi bakgrunnen var at noen bærplukkere hadde satt fyr på skogen slik at bakken var klar ned til Skådalsbekken. Det ble holdt skirenn i bakken, og en kunne hoppe rundt 20 meter ned mot overgangen ved bekken. Det var skarpe overganger både på hoppet og i unnarennet. Tømm Murstad falt første gang på trynet, annen gang på rompa, tredje gang sto han.

Jeg trodde til Schrøderbakken var knyttet til Enevold og hans søsken, men nei, den ble bygd av bestefaren, faren og hans brødre. Faren hugget bjerke oppe

ved slektshytta, "Ilevollen" ved Skjennungstua, og han trakk stakkene på en skikjelke ned til huset i bunnen av Skådalsløypa.

Sophies Minde var en nær nabo. Det ble bygd for folkets gave til kong Oscar 2. og fikk navnet sitt etter dronning Sophie. Det ble lagt sidespor fra Holmenkollbanen til skolen under byggingen, og sporet ble fjernet med en gang etter byggingen. Over hovedinngangen sto det med store smijernsbokstaver "Gud med oss". Sophies Minde ble bygd som yrkesskole for funksjonshemmede fra hele landet. Skolen hadde linje for skomakere, møbelsnekkere, damesøm og herresøm, og kurvfletting. Enevold hadde tatt skomakermerket som speider ved å såle sko selv og sy sko med bekråd på skolen, og fått sydd en sportsdress av elevene. Faren hadde fått reparert møbler på skolen. Enevold selv hadde brukket skien og fått laget ny ski på skolen.

De fleste innkjøp ble gjort hos Brustad på Slemdal, som kjørte varene ut. Varer fra butikker i byen ble levert i pakkeleveringen på Majorstuen, der Tømm Murstads butikk lå. Varene ble så sendt med egen godsvogn med hjelpegutt, som låste varene inn i skap på de små stasjonene som Skådalen. De større stasjonene som Vettakollen hadde fastboende kombinert stasjonsmester og postmester. Enevold Schrøder sa at Holmenkollbanen hadde et eget godsfrimerke, hvor det sto Gods 40 øre. Posten ble båret ut fra postkontorene

langs banen.

Melk ble levert i spann på døren fra Løvenskiold-Fossum, først med hest, så med bil. Det var varm melk med fløte på melken.

Han gikk på Slemdal skole i det gamle trehuset, en gammel villa med utedo. Etter femårig folkeskole var det overgang til fireårig middelskole på Ris. Det var ikke snakk om å ta trikken til og fra skolen, enten sykkel eller å gå til fots. Senere tok han Oslo Handelsgymnasium og befalsskole. Han deltok som sersjant i forsvaret av Rjukan i april 1940, kom senere til England og deltok i invasjonen i Normandie 6. juni 1944.

Han husket den gamle husmannsplassen "Gullerud" i Svenstuveien 1. Fra en annen husmannsplass, Øvreseter ved Øvresetertjern, kom det i 20-årene løse kuer ned Schrøderløypa.

Nedenfor Mindedammen var det i 1920-årene i 5-6 år et pukkverk, som

produserte pukk, singel og grus til Aker veivesen. Råstein ble sprengt ut inne i Skådalen, knust i pukkverket, trommelsortert og kjørt ut. Etter 1945 fikk vognfører Sundby på Holmenkollbanen ryddet en miniatyrskytebane for Holmenkollbanens og Oslo Sporveiers Funksjonærers Skytterlag, og det ble holdt skytterstevner der.

Ved steinbruddet inne i Skådalen ligger klatreveggen, som har vært brukt som treningsvegg for mange klatrere og fortsatt brukes. Kjente medlemmer av Norsk Tindeklub i vårt strøk, som har klatret i Skådalen, er høyesterettsdommer Ferdinand Schjelderup og sønnen, skihopper Thorleif Schjelderup, og professorene Arne Næss og Per Augdahl.

Klatreveggen ligger ved Babylonshøla, som hadde navnet allerede på et kart fra 1908. Men hvor navnet kommer fra, er det ingen som vet.

4. *Middel Riis skole 1929. Nederste rekke f.v. Elsa Hauge, Ingeborg Hinsch, Ida Skabo-Bruun, Borghild Høeg, Henny Angell, klasseskyrer frk Løken, Valborg Lund, Kari Braarud, Kirsten Magelsen, Judith Heber, Solveig Nelson. Annen rekke f.v. Enevold F. Schrøder, Christian Angell, Knut Solem, Kjell L'Abée-Lund, Lars Woxen, Herman Christiansen, Tim Heiberg. Bakerste rekke f.v. Fritz Trondsen, Gunnar Åser, Einar Jebsen, Erik Ekjord, Ragnar Skjønberg, Michael Tønnesen, Toralf Holte*

TIIBUD FRA HOLMENKOLLEN LIONS

Holmenkollen Lions tilbyr medlemmer av Vinderen Historielag et sett med fire tegninger med kjente motiv, nummerert og signert av Erik Blom. Format 31 x 44 cm. Se vedlagte bilde.

Prisen er kr 500,- pr sett.(Normalt kr 1.000,-.)

Du kan bestille tegningene ved å sende en bankgiro til:

Lions club Holmenkollen v/ Hans Fredrik Horn, Skøyen Terrasse 32, 0276 Oslo

Bankgironummeret er: 1600 91 45927

